

Tradycje antyczne i biblijne

dr Krzysztof Gajewski

Salomon i Marchoń

Salomon i Marchoń

Salomon

- ▶ Imię od rdzenia SLM (=pokój)
- ▶ Syn Dawida i Batszeby
- ▶ Uznawany za autora Księgi Koheleta, Pieśni nad pieśniami i Księgi Przysłów
- ▶ Zbudował Świątynię Jerozolimską
- ▶ źródła: 1 Księga Królewska
- ▶ Piero della Francesca (1420–1492), Salomon i królowa Saby

Salomon

- ▶ „ «Litości, panie mój! Ja i ta kobieta mieszkamy w jednym domu. Ja porodziłam, kiedy ona była w domu. A trzeciego dnia po moim porodzie ta kobieta również porodziła. Byłyśmy razem. Nikogo innego z nami w domu nie było, tylko my obydwie. Syn tej kobiety zmarł w nocy, bo położyła się na nim.» (1 Kr 3, 17)
- ▶ Gustave Doré

Jan z Koszyczek, Rozmowy, które miał król Salomon mądry z Marchońtem grubym a sprosnym, a wszakoż, jako o nim powiedają, bardzo wymownym, z figurami i z gadkami smiesznymi

Drzeworyt z r. 1521.

- ▶ Marchoń
- ▶ Marcolf
- ▶ Dyl Sowizdrzał
- ▶ Till Eulenspiegel
- ▶ trickster
- ▶ chłopek-roztropek
- ▶ król głupców

Potomkowie Adama

Gdy Adam miał sto trzydzieści lat, urodził mu się syn, podobny do niego jako jego obraz, i dał mu na imię Set. A po urodzeniu się Seta żył Adam osiemset lat i miał synów oraz córki. Ogólna liczba lat, które Adam przeżył, była dziewięćset trzydzieści. I

umarł. Gdy Set miał sto pięć lat, urodził mu się syn Enosz. A po urodzeniu się Enosza żył osiemset siedem lat i miał synów oraz córki. I umarł Set, przeżywszy ogółem dziewięćset dwanaście lat (Rdz 5, 1)

Rodowód Marchońta

Ja jestem ze dwunaście rodzajów chłopskich: Chłoptas porodził Gruczoła, Gruczoł porodził Rudka, Rudek porodził Rzygulca, a Rzygulec porodził Kudmieja, Kudmiej porodził Mózgowca, Mózgowiec porodził Łypia, Łyp porodził Potyrałę, Potyrała porodził Kuchtę, a Kuchta porodził Trzęsiogona, Trzęsiogon porodził Opiołkę, Opiołka porodził Warchońta, a Warchońt porodził Marchońta, a ja jestem Marchońt. A żona moja jest ze dwunaście rodzajów

kurewskich: Kudlicha porodziła Pomyję, a Pomyja porodziła Wardęgę, Wardęga porodziła Przepołudnicę, Przepołudnica porodziła Wieszczycę, Wieszczyca porodziła Leżuchnę, Leżuchna porodziła Niewtyczkę, Niewtyczka porodziła Chwycichę, Chwycicha porodziła Mędygrałę, Mędygrała porodziła Suwalankę, Suwalanka porodziła Nasiemkłę, Nasiemkła porodziła Powaliszkę, a toć jest Powaliszka, żona moja.

Przysłowia Salomona

- ▶ Mądry syn radością ojca, strapieniem matki syn głupi.
- ▶ Bez pożytku są skarby źle nabyte, lecz sprawiedliwość wyrwa ze śmierci.
- ▶ Prawego Pan nie zagłodzi, lecz odrzuci żądze nieprawych.
- ▶ Ręka leniwa sprowadza ubóstwo, ręka zaś pilnych wzbogaca.
- ▶ Syn to mądry, co w lecie gromadzi, a kto prześpi czas żniwa, hańbą okryty.
- ▶ Błogosławieństwa na głowie prawego, w ustach nieprawych przemoc się kryje.
- ▶ Pamięć o prawym jest błogosławiona, a imię nieprawych zaginie (Prz 10, 1–9)

Przysłowia Marchońta

- Salomon** Leniwy dla zimna nie chciał orać, potem będzie żebrał, a nie będzie ten, kto by mu co dał.
- Marchońt** Temu, który ma nagą rzyć,
nie trzeba mu się przed złodziejmi kryć.
- Salomon** Człowiek, który się upija winem, ten nie chowa czasu w mówieniu.
- Marchońt** Ktokolwiek ma sytą rzyć,
trudno ją ma zatworzyć.
Rada się mu dupa puka,
gdy mu w brzuchu barzo buka.

Dowcip Marchońta

- ▶ Odwiedziny Salomona u Marchońta („garniec mleka z przykrywką od tej samej krowy”)
- ▶ Paradoxy Marchońta
  - ▶ Światło dnia bielsze niż mleko
  - ▶ Przyrodzenie waży więcej niż wychowanie

Przyrodzenie waży więcej niż wychowanie

Na dworze króla Salomona był kot tak ćwiczony, iż każdej nocy w czasie posiłku króla trzymał świecę, stojąc na dwu łapach przed wszystkimi, a w dwu innych dzierżąc świecznik. Gdy się już wszyscy zabrali do jadła, Marchońt wypuścił jedną mysz. Kot ją ujrzał, ale biec za nią nie chciał, powstrzyman' skinieniem króla. I wobec drugiej myszy zachował się takż. Marchońt

puścił trzecią mysz, a skoro kot ją obaczył, nie dbając więcej o świecę, puścił się za nią i pochwycił ją. Widząc to Marchońt rzekł do króla: - Oto; królu, wobec ciebie doświadczyłem, iż przyrodzenie więcej waży niż wychowanie. - Rzekł zaś Salomon: -Wyrzućcie go precz od obecności mej! Jesli zaś jeszcze przyjdzie, wypuśćcie nań psy moje!

Proces o spadek

Na to Marchoń powstawszy
rzekł: - Panie królu! Skargę
czynię przed tobą i siostrą moją,
iż kurwą się stała i jest
brzemienna, jako widzieć

można, i bezcześci cały rodzaj
mój. A nadto chce mieć część
dziedzictwa mego. Dlatego
proszę, byś przykazał; aby nie
miała części dziedzictwa.

Fortel z nożem

Fudaza na to rzecze: - Nie będzie mi odjęte dziedzictwo, abowiem, jeslim zgrzeszyła, poprawię się. Ale przysięgam na Boga i na moc jego, jesli mnie nie odpuścisz z pokojem, powiem rzecz taką, a którą król każe cię powiesić.

Marchoń: Obrzydła małpo! Co

możesz powiedzieć na człowieka, który nie zgrzeszył?
Fudaza rzecze: - Wiele zgrzeszyłeś, zły niegodziwczel! Abowiem chcesz zabić pana i króla. A jesli mi nie wierzą, niech poszukają noża pod szatą twoją.

Fortel z nożem

„Zali nie rzekłem prawdy? Nie można nic powierzyć niewieście.”

Spór o dziecko

I pytał Marchoń od króla,
jakoby poznał matkę prawą
onego dziecięcia.

Salomon odpowiedział: - Z
miłości tej niewiasty ku
dziecięciu, i z przemienienia
oblicza, i z płakania. Marchoń
odpowiedział: - Niedobrześ
poznał! Aż ty będąc mądry
wierzysz płakaniu,[oczu]

niewieścich? Bo kiedy niewiasta
płacze, tedy się sercem śmieje;
ukazuje to obliczym, czego nie
ma w żądy. Mówi ustami;
czego nie ma w umyśle; to
obiecuje, czego nigdy wolej nie
ma napętnić. Ale dla rozmaitych
chytrości mieni się jej oblicze, a
myśl inędy lata. Niewymowne
chytrości ma niewiasta.

Salomon uspokaja wzburzone niewiasty

- Wiedźcie, miłe panie, iżem ci ja niewinnie oskarżon przed wami. Ten ci to błazen zmyślił, któregoście widzieli. Wszelki mąż ma mieć jedną żonę, którą z wiarą, w i z poczciwością ma miłować. A com mówił o niewiastach, nie mówiłem, jedno o złych, bo o dobrej niewieście kto ma co złego mówić? Łaska jest Boga niewiastę rozumna a milcząca. Łaska nad wszytki łaski niewiasta sromieźliwa.

Jako słońce na wysokości, tako cudność niewieścia jest okrasa jej domu i jest jakoby świeca w lichtarzu. A cudność jej nad stałość wieku. Słupy złote na spodku śrebrnym są mocne nogi stałej niewiasty. Fundament wieczny na opoce mocnej jest przykzanie boże w sercu niewieścim. Pan Bóg Izraelski, ten was niechaj błogosławi, a rozmnoży rodzaj wasz na wiek wieków!

Nieudana egzekucja Marchoła

A gdy był jęć Marchoła, rzekł do króla: - Miły królu, czyń, co chcesz; telko mi to raczy dać, iżbych był obieszon na tym drzewie, które ja sobie wybiorę!

Odpowiedział Salomon: - Niechaj tak będzie, jako żądasz. Mnie to za mało stoi, na którym drzewie będziesz wisiął.